Valiokunnan lausunto HaVL 16/2020 vp─ K 1/2020 vp

Hallintovaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2019

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2019 (K 1/2020 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 16.10.2020.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):
- poliisijohtaja Stefan Gerkman, sisäministeriö
- kehittämisjohtaja Harri Martikainen, sisäministeriö
- hallitusneuvos Johanna Hakala, sisäministeriö
- yli-insinööri Jaana Rajakko, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Johanna Hautakorpi, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Minna-Marja Jokinen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Sari Hosionaho, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Isamaria Mäkiaho, valtiovarainministeriö
- erityisasiantuntija Merja Hilpinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitusneuvos Joni Komulainen, sosiaali- ja terveysministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

1 Yleistä hallituksen kertomuksen käsittelystä valiokunnassa

Valiokunta on lausunnossaan tarkastellut sen myötävaikutuksella syntyneitä eduskunnan hyväksymiä hallitusta velvoittavia lausumia. Hallintovaliokunta on arvioinut jokaisen sen myötävaikutuksella syntyneen lausuman osalta tarvetta lausuman säilyttämiseen kertomuksessa. Säilytettävien lausumien osalta on kysymys muun muassa siitä, että lausumaan liittyen on valmisteltavana lakiehdotus, lausumassa edellytettyjen toimenpiteiden suorittaminen on kesken tai kokonaan tekemättä, lausuman johdosta suoritettujen toimenpiteiden vaikuttavuutta on vielä seurattava ja tarvittaessa erikseen arvioitava tai lausuma on muutoin ajankohtaisuutensa vuoksi perusteltua säilyttää.

Valmis
5.0

Asiantuntijakuulemisen pohjalta valiokunnalle on syntynyt käsitys, että pääosin lausumien toteuttamiseksi on ministeriöissä tehty asianmukaisesti työtä. Osassa lausumia kuitenkin nousee esiin kysymys siitä, onko toimenpiteisiin lausuman toteuttamiseksi paneuduttu riittävästi.

2 Poistettavat lausumat

Todistajansuojeluohjelmaa koskeva lainsäädäntö

HE 65/2014 vp — EV 248/2014 vp

> Eduskunta edellytti hallituksen ryhtyvän pikaisesti lainvalmistelutoimenpiteisiin todistajansuojeluohjelmaa koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi siten, että suojeltavan asunnon ja sen lähiympäristön valvonnassa teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla saatavaa tietoa voidaan käyttää mahdollisimman laajasti myös muihin kuin suojeltavaan kohdistuvien rikosten estämisessä, esitutkinnassa ja koko rikosprosessissa.

Hallituksen kertomuksesta ilmenee, että poliisin henkilötietolainsäädännön uudistusta valmistelleessa hankkeessa arvioitiin mahdollisuuksia laajentaa todistajansuojeluohjelmia koskevaan rekisteriin talletettujen tietojen käyttöä myös muihin kuin suojeltavaan kohdistuvien rikosten estämisessä, esitutkinnassa ja koko rikosprosessissa. Hankkeessa valmisteltu hallituksen esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 242/2018 vp) annettiin eduskunnan käsiteltäväksi 22.11.2018. Esityksessä ei ehdotettu muutoksia todistajansuojeluohjelmia koskevan rekisterin tietojen käyttöön. Tietojen laajempaa hyödyntämistä rikostorjunnassa ei katsottu mahdolliseksi esittää, koska perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään korostanut suojeltavan asunnon ja sen välittömän lähiympäristön valvonnassa saatujen tallenteiden käyttötarkoitussidonnaisuutta ja sitä, että tietoja saa hyödyntää vain todistajansuojeluohjelman toteuttamiseksi ja suojeltavaan kohdistuvan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi (PeVL 33/2014 vp).

Kertomuksen mukaan asia ei enää anna aihetta toimenpiteisiin kyseisen perustuslakivaliokunnan lausunnon johdosta.

Hallintovaliokunta katsoo, että lausuma voidaan poistaa. Sen mahdollinen toteuttaminen edellyttäisi todistajansuojeluun kytkemätöntä uutta sääntelyä.

Kuntiin kohdistuvien uudistushankkeiden valmistelu

HE 268/2014 vp — EV 348/2014 vp

> Eduskunta edellyttää, että jatkossa suuria ja kauaskantoisia kuntiin kohdistuvia uudistushankkeita valmistellaan aidossa yhteistyössä parlamentaarisesti.

Hallituksen kertomuksessa todetaan ainoastaan, että asiassa ei ole eduskunnalle uutta ilmoitettavaa. Aiemmissa hallituksen kertomuksissa vuosilta 2018 ja 2017 on viitattu silloisen maakuntasotehankkeen valmisteluun ja Tulevaisuuden kunta -hankkeen valmisteluun asetettuihin parlamentaarisiin seurantaryhmiin (HaVL 22/2018 vp ja HaVL 6/2019 vp).

Vaikka lausuma voidaan poistaa, valiokunta pitää asiaa tärkeänä myös vastaisuudessa.

3 Säilytettävät lausumat

Selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittäminen

HE 90/2005 vp — EV 94/2006 vp

> Eduskunta edellytti 5.9.2006 hallituksen selvittävän mahdollisuudet edistää selviämisasematoiminnan ja muun akuutin päihdehuollon kehittämistä yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon ja poliisin kanssa.

Päihteisiin ja päihdetyöhön liittyvät kysymykset, kuten lainsäädäntö ja ohjaus, kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan. Sisäministeriö on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tehnyt työtä asioiden kehittämiseksi. Ministeriöiden yhteinen päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittävä työryhmä toimi vuosina 2009—2011, ja asian kehittämistä jatkettiin sisäisen turvallisuuden ohjelmassa. Sekä työryhmän että sisäisen turvallisuuden ohjelman ministeriryhmän johtopäätökset olivat samat: poliisin osuutta päihtyneiden kiinniotoissa, kuljettamisessa ja säilöönotoissa on perusteltua vähentää ja vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden roolia. Ei ole perusteltua rakentaa erillisistä selviämisasemista koostuvaa verkostoa, vaan jatkaa jo meneillään olevaa palvelujärjestelmän kehittämistä.

Palvelujärjestelmän kehittäminen on käynnissä. Päivystysuudistuksen yhteydessä 1.1.2017 on tarkennuttu säädöksiä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisestä mielenterveys- ja päihdetyön päivystyksestä. Päivystyksellisellä työllä edistetään mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden yhdenvertaista palveluihin pääsyä. Päivystysuudistuksen toimeenpanoa tuetaan kansallisesti erilaisten työryhmien kautta. Hallitusohjelmaan perustuen kuntien järjestämisvastuulla nyt olevat sosiaali- ja terveyspalvelut on tarkoitus siirtää perustettavien itsehallinnollisten maakuntien tehtäväksi. Alueellisessa valmistelussa suunnitellaan parhaillaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämistä ja organisoimista. Sosiaali- ja terveysministeriö tukee valmistelua monin tavoin.

Valiokunta huomauttaa tälläkin kertaa, että asiassa on edetty kovin hitaasti, vaikka eduskunnan lausuma on lähes viisitoista vuotta vanha (ks. myös HaVL 6/2019 vp ja HaVL 22/2018 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että ne päihtyneet, jotka eivät ole poliisipalvelujen tarpeessa, ohjataan sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulle kuuluvien selviämispalvelujen piiriin.

Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain muutokset

HE 101/2010 vp — EV 261/2010 vp

> Eduskunta edellytti 13.12.2010 hallituksen
>
> 1. seuraavan tarkkaan uudistuksen vaikutuksia muun muassa kuntien välisiin kustannuksiin sekä

2. selvittävän itsenäisesti asuvien ja avohuollon piirissä olevien henkilöiden kotikunnan määräytymiseen liittyvät eri kysymykset ja ryhtyvän tarvittaessa valmistelemaan lainsäädännöllisiä muutoksia.

Hallituksen kertomuksesta ilmenee aiempaan tapaan, että asiaan liittyen on vuonna 2013 toteutettu kysely, jossa on selvitetty 1.1.2011 voimaan tulleiden säännösten vaikutuksia kunnissa.

Henkilön vaihtaessa kotikuntaa vastuu hänen saamansa perhehoidon, laitoshoidon tai asumispalvelujen kustannuksista säilyy entisellä kotikunnalla. Kuntien terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kyselyyn antamat vastaukset osoittivat, että muuttoja ei ole tapahtunut kovin huomattavassa määrin eikä 1.1.2011 voimaan tulleilla lakimuutoksilla ole eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ollut merkittäviä taloudellisia tai muita vaikutuksia kunnille. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kyselyssä tiedusteltiin myös, pitäisikö lainsäädäntöä muuttaa niin, että myös avohuollon piirissä olevat henkilöt voisivat hakea palveluja toiselta kunnalta ja siirtyä kyseisen kunnan asukkaaksi. Kysymykseen vastanneista 112 kunnasta tai yhteistoiminta-alueesta 88 katsoi, ettei lakimuutoksille ole tarvetta. Perustelunaan asiaa vastustaneilla oli usein se, että avohuollon piirissä olevilla on mahdollisuus vaihtaa kotikuntaa ilman eri lainsäädäntöäkin. Osa vastaajista ilmaisi huolensa kustannusten, hallinnollisen työn ja kuntien välisten riitojen lisääntymisestä. Lisäksi vastaajat toivat esiin, että kotikunnan vaihtomahdollisuuden laajentaminen vaikeuttaisi palvelutarpeen ennakointia kunnassa. Vastaajista 24 piti muutosta tarpeellisena perustellen kantaansa valinnanvapaudella, oikeudenmukaisuudella ja tarpeella turvata kaikille tasavertaiset mahdollisuudet.

Kertomuksessa todetaan, että hallitus on käynnistänyt sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen valmistelun. Uudistuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirretään kunnilta perustettaville uusille maakunnille. Valmistelussa otetaan huomioon edellisten vaalikausien valmistelu.

Hallintovaliokunta toteaa, että lausuma on edelleen tarpeellinen.

Poliisin pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelma sekä poliisimiehen hätävarjelua koskevat säännökset

HE 224/2010 vp — EV 371/2010 vp

1. Eduskunta edellytti hallituksen laativan ajantasaisen poliisin pitkän aikavälin tehtävä-, resurssi- ja rahoitussuunnitelman, johon myös sitoudutaan.

Hallituksen kertomuksen mukaan sisäministeriössä on jatkettu vuonna 2018 aiemmin käynnistettyä hallinnonalan virastoja (ml. poliisitoimi) koskevaa hallinnonalan sisäistä pitkän aikavälin kestävyystarkastelua. Tarkastelun tavoitteena oli selvittää yhteismitallisesti virastojen taloudellista tilannetta, hallinnonalan pidemmän ajan toiminnan ja talouden kestävyyttä ja resurssitarpeita sekä tuoda esiin normaalitoimintaan liittyvät kestävyyshaasteet, joita toimintamenojen suunnitteluun ja riittävyyteen liittyy. Kestävyystarkastelussa poliisitoimen kulurakenteen osalta todettiin menopaineita erityisesti toimitilamenojen ja tietojärjestelmäkustannusten kasvun osalta. Toi-

mitilamenojen arvioitiin tuolloin kasvavan yli 20 prosenttia ja tietojärjestelmäkustannusten noin 30 prosenttia vuoteen 2023 mennessä.

Poliisitoimen osalta työtä toiminnan ja talouden suunnittelun kehittämiseksi jatkettiin selvittämällä keväällä 2019 poliisitoimen resursseja. Tässä yhteydessä tarkasteltiin poliisin voimavaroja ja tavoiteltavaa suorituskykyä resurssien kohdentamisen ja toiminnan vahvistamisen lähtökohdista. Lisäksi valmistelussa huomioitiin hallintovaliokunnan mietinnön HaVM 5/2017 vp mukainen 7 850 henkilötyövoiman poliisimiestaso.

Sisäministeriössä on myös käynnistynyt hanke, jonka tehtävänä on valmistella hallitusohjelman mukainen sisäisen turvallisuuden selonteko ja antaa samassa yhteydessä eduskunnan edellyttämä kirjallinen selvitys niistä toimenpiteistä, joihin hallintovaliokunnan mietinnön (HaVM 5/2017 vp) johdosta on ryhdytty. Sisäisen turvallisuuden selonteko ja kirjallinen selvitys edellisen selonteon toimeenpanosta annetaan vuoden 2020 loppuun mennessä.

Hallintovaliokunta pitää valitettavana, ettei hallitus ole kyennyt laatimaan lausumassa edellytettyä pidemmän aikavälin suunnitelmaa, johon sitoudutaan. Kehysmenettelyn neljän vuoden pituinen jakso on suunnitelmallisen toiminnan kannalta liian lyhyt varsinkin, kun otetaan huomioon, että jo pidempään kehyskauden viimeisten vuosien kehykset ovat toistuvasti olleet epärealistisen alhaiset. Niitä on jouduttu kerta toisensa jälkeen seuraavassa kehyksessä tarkistamaan ylöspäin. Valiokunta on ensimmäisestä sisäisen turvallisuuden selonteosta antamassaan mietinnössä vuonna 2017 asettanut poliisimiesten määrää koskevaksi tavoitteeksi 7 850 henkilötyövuotta, josta tavoitteesta on valiokunnan käsityksen mukaan yhteisymmärrys myös sisäministeriön ja Poliisihallituksen kanssa. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä tavoite on realistinen minimitavoite, joka on mahdollista saavuttaa ja joka on sopusoinnussa hallituksen välitavoitteen 7 500 henkilötyövuotta vuonna 2022 kanssa.

Selontekomietinnössä HaVM 5/2017 vp on edellytetty, että hallintovaliokunnalle annetaan kirjallinen selvitys ennen uuden selonteon antamista, jotta voidaan ennakollisesti arvioida, onko selonteon valmistelussa otettu huomioon selontekomietinnössä lausuttu.

Valiokunta pitää lausuman 1. kohtaa edelleen tarpeellisena.

> 2. Eduskunta edellytti hallituksen tarkkaan seuraavan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyvän tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi.

Hallituksen kertomuksessa todetaan, että uusi poliisilaki (872/2011) on tullut voimaan 1.1.2014. Valtioneuvosto on ryhtynyt lain voimaantulosta lähtien seuraamaan poliisimiehen hätävarjelua koskevien säännösten toimivuutta ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön tarkistamiseksi. Poliisilaki on ollut voimassa kuusi vuotta, ja poliisimiehen hätävarjelua koskevaa oikeuskäytäntöä ei ole ehtinyt syntyä siinä määrin, että sen perusteella voitaisiin arvioida säännösten toimivuutta. Asiaa on tarkoituksen mukaista seurata edelleen, koska voidaan pitää mahdollisena, että asiasta syntyy oikeuskäytäntöä kohtuullisen ajan kuluessa.

Valiokunta pitää myös lausuman 2. kohtaa yhä tarpeellisena.

Valiokunnan lausunto HaVL 16/2020 vp

Viranomaisyhteistyö uhkan arvioinnissa ja uhkaavan teon estämisessä

HE 333/2014 vp — EV 268/2014 vp

> Eduskunta edellytti hallituksen antavan hallintovaliokunnalle vuoden 2017 loppuun mennessä perustuslain 47 pykälän 2 momentissa tarkoitetun kirjallisen selvityksen siitä,
>
> 1. kuinka viranomaiset ja muut toimijat ovat uuden lainsäädännön nojalla ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä
>
> 2. kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta on parannettu sekä
>
> 3. millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt uudistuksen myötä.

Hallituksen kertomuksessa katsotaan nykytilassa olevan ensisijaisen tärkeää, että voimassa olevia lain säännöksiä, kuten potilaslain 13 pykälän 4 momentin mukaista ilmoitusoikeutta, sovellettaisiin käytännössä mahdollisimman tehokkaasti. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että on alueellisia eroja sen suhteen, miten terveydenhuollon ammattihenkilöt osaavat soveltaa laissa säädettyä oikeutta ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvasta vaarasta. Tämän takia on ensisijaisen tärkeää, että terveydenhuoltoon annetaan asiaa koskevaa ohjeistusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö ovat tehneet yhteistyötä, jolla on rakennettu nykysääntelyyn perustuvaa yhteistä käsitystä, kuinka tietojen luovuttamista voitaisiin parantaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on vuoden 2019 aikana aloittanut selvitystyön, millaisin menetelmin potilaslain 13 pykälän 4 momentin mukaisten ilmoitusten seurantaa voidaan toteuttaa. Myös sisäministeriö käynnistää toimet oman hallinnonalansa osalta selvityksessä tarvittavien tietojen kokoamiseksi.

Nykysääntelyn reunaehtojen sekä ohjeistuksen antamisen pohjalta ministeriöt jatkavat yhteistyötä eduskunnan lausumassa esitettyjen tietojen keräämisessä sekä arvioinnissa.

Valiokunta toteaa, että lausuman tavoitteena on parantaa viranomaisyhteistyötä käytännön tasolla tehostamalla tiedonkulkua sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisilta poliisille samoin kuin tiedonkulkua opetus- ja kulttuuritoimelta poliisille. Lähtökohta on, että merkityksellinen tieto välitetään poliisille aina, kun se on mahdollista.

Asiassa on käynyt niin, ettei eduskunnan edellyttämää selvitystä ole hallintovaliokunnalle lainkaan annettu. Hallintovaliokunta on sittemmin eri vaiheiden jälkeen edellyttänyt sisäministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kunkin erikseen antavan vuoden 2020 loppuun mennessä hallintovaliokunnalle perustuslain 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun kirjallisen selvityksen siitä, 1) kuinka viranomaiset ja muut toimijat ovat kyseisen lainsäädännön nojalla ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arvioin-

tia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä, 2) kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta parannettu sekä 3) millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt säädetyn lainsäädännön myötä (HaVL 46/2018 vp — O 54/2018 vp).

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamistarpeet

HE 348/2014 vp — EV 334/2014 vp

> Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus valmistelee kiireellisesti poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistuksen.

Kertomuksesta ilmenee, että sisäministeriö on asettanut 30.3.2015 työryhmän, jonka tehtävänä on ollut laatia esiselvitys poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) uudistamistarpeista. Hankkeen toimikausi on päättynyt 31.1.2018. Työryhmä on jatkanut työskentelyä määräajan päättymisen jälkeen. Oikeusministeriö on tammikuussa 2020 asettanut tutkintavankeuslain sekä vanginkuljetusjärjestelmän muutosta koskevan hankkeen, jolla on keskeistä vaikutusta poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain kokonaisuudistukseen. Sisäministeriössä valmistellaan kertomuksen mukaan kokonaisuudistuksen työryhmätyöskentelyn jatkamista koskevaa päätöstä.

Hallintovaliokunta toteaa, että työ on yhä kesken, ja lausuma on sen vuoksi tarpeen säilyttää.

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

VNS 5/2016 vp — EK 8/2017 vp

> Eduskunta on edellyttänyt, että hallitus
>
> 1) turvaa sisäisen turvallisuuden keskeisten viranomaisten poliisin, Rajavartiolaitoksen, pelastustoimen, hätäkeskuslaitoksen, Tullin ja maahanmuuttoviraston suorituskyvyn sekä näiden viranomaisten lakisääteisten tehtävien hoitamisen asianmukaiset edellytykset nykyistä paremmin muun muassa vahvistamalla olennaisesti näiden viranomaisten rahoituspohjaa,
>
> 2) turvaa myös syyttäjälaitoksen, tuomioistuinten ja Rikosseuraamuslaitoksen toimintaedellytykset rikosvastuun toteuttamisessa olennaisesti nykyistä paremmin,
>
> 3) korjaa hallintovaliokunnan mietinnöstä HaVM 5/2017 vp ilmenevät sisäisen turvallisuuden puutteet ja epäkohdat sekä varautuu mietinnössä mainittuihin uhkatekijöihin, panostaa kehittämiskohteisiin ja ryhtyy muihin mietinnössä mainittuihin toimenpiteisiin,
>
> 4) ottaa hallintovaliokunnan mietinnön HaVM 5/2017 vp sisäisen turvallisuuden linjausten ja toimenpiteiden perustaksi sekä noudattaa mietinnön linjauksia myös sisäisen turvallisuuden strategiatyössä,

5) antaa hallintovaliokunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä kirjallisen selvityksen niistä toimenpiteistä, joihin valiokunnan mietinnön HaVM 5/2017 vp johdosta on ryhdytty, sekä

6) antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä uuden kokonaisvaltaisen sisäisen turvallisuuden selonteon sisäisen turvallisuuden tilannekuvasta, uhkista ja tilasta, kansalaisten turvallisuuden tunteesta, sisäisen turvallisuuden viranomaisten suorituskyvystä ja toiminnan tuloksellisuudesta, toimintojen kehittämistarpeista ja haasteista sekä eri tehtävien asianmukaisen hoitamisen edellyttämistä kehittämistoimenpiteistä ja tehtäväperusteisesti pidemmän tähtäimen taloudellisista ja muista resurssitarpeista.

Hallituksen kertomuksessa on selostettu kertomuksen antamiseen saakka tehtyjä toimenpiteitä. Viime vaalikaudella annetun sisäisen turvallisuuden selonteon VNS 5/2016 vp taustalla on ollut hallintovaliokunnan mietintöön sisältynyt eduskunnan lausuma erillisen sisäisen turvallisuuden selonteon laatimisesta (HaVM 7/2013 vp — EV 77/2013 vp). Lausuman pontimena on ollut se seikka, että maamme kokonaisturvallisuuden kannalta olennainen sisäisen turvallisuuden kokonaisuus on ulko- ja turvallisuuspoliittisissa selonteoissa sivuutettu toistuvasti miltei kokonaan. Annettu selonteko ei kuitenkaan ollut eduskunnan hyväksymän lausuman asianmukaisesti huomioon ottava, ja selonteko sai vahvaa kritiikkiä. Selontekomietintö jouduttiinkin kirjoittamaan paljolti selonteon muotoon. Näistä lähtökohdista eduskunta on hyväksynyt yllä olevan lausuman ohjaamaan sisällöllisesti myös annettavaa uutta selontekoa. Tarkoitus on, että selonteossa käsitellään kattavasti ne asiat, jotka ilmenevät selontekomietinnöstä muun ohella mukaan lukien selontekomietintöön perustuvien linjausten ottaminen annettavan selonteon sisäisen turvallisuuden linjauksiksi.

Lausumassa lähdetään myös siitä, että ennen selonteon antamista valiokunnalle annetaan selvitys, jonka perusteella on mahdollista arvioida myös annettavan selonteon linjauksia ennakollisesti suhteessa mainittuun selontekomietintöön.

Tietosuojan valvontaviranomaisen organisointi

HE 9/2018 vp — EV 108/2018 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, tulisiko tietosuojan valvontaviranomaisen organisaatiota kehittää virastomuotoiseksi, ja tarvittaessa valmistelee asiasta lainsäädännön muutokset. Organisaatiota kehitettäessä tulee muiden seikkojen ohella ottaa huomioon hallinnollisten seuraamusmaksujen määrääminen viraston monijäsenisessä toimielimessä ja EU:n tietosuoja-asetuksen vaatimukset valvontaviranomaisen itsenäisyydestä ja riippumattomuudesta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto on toiminut oikeusministeriön yhteydessä perustamisestaan lähtien. Toimisto on ollut toiminnassaan ja ratkaisuissaan täysin itsenäinen, eikä oikeusministeriö ole vaikuttanut toimiston työjärjestykseen tai toiminnan suunnitteluun lainkaan. Ministeriö on käynyt toimiston tavoitteista ja resursseista vuosittaiset tulosneuvottelut, kuten muidenkin virastojensa kanssa.

Ministeriön organisaatiouudistuksen yhteydessä 1.5.2019 oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvien valtuutettujen, kuten tietosuojavaltuutetun, ohjaus keskitettiin yhteen ministeriön osastoon. Vuonna 2019 toteutettiin selvitysmiestoimeksiantona selvitys oikeusministeriön hallinnonalan pienten ja toiminnallisesti itsenäisten erityisviranomaisten hallinnollisten tehtävien yhteen kokoamiseksi siten, että hallinnonalalla toimivien erityisviranomaisten lainsäädäntöön ja kansainvälisiin säännöksiin pohjautuvaa varsin itsenäistä asemaa ei vaaranneta eikä niiden tehtäväkenttää tässä yhteydessä muuteta. Selvitys päätyi kahteen vaihtoehtoiseen malliin. Toisessa mallissa tietosuojaviranomaisesta muodostettaisiin virasto, jonka hallinto hoitaisi myös muiden erityisviranomaisten hallinto- ja tukitehtäviä. Vaihtoehtoa ei kuitenkaan valittu jatkovalmistelun pohjaksi, koska nähtiin tärkeänä varmistaa viranomaisten toisiinsa kohdistuvan riippumattoman valvonnan asiallinen toteutuminen. Oikeusministeriö jatkaa vuonna 2020 valmistelua erityisviranomaisten hallinto- ja tukitehtävien uudelleen järjestämiseksi.

Valiokunta katsoo, että lausuma on syytä säilyttää. Valiokunnan tietoon ei ole tullut, että säädetyn tietosuojan valvontaviranomaisen organisoinnin suhteen olisi ilmennyt ongelmia.

Nuohousta koskevan lainsäädännön muuttaminen

HE 64/2018 vp — EV 110/2018 vp

> Eduskunta edellyttää, että hallitus tarkkaan seuraa nuohousta koskevan lainsäädännön uudistamisen vaikutuksia erityisesti paloturvallisuuteen sekä nuohouspalvelujen saatavuuteen, laatuun ja hintaan. Uudistuksen toimeenpanosta on annettava kirjallinen selvitys hallintovaliokunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä. Lisäksi eduskunta edellyttää hallituksen selvittävän, onko nuohousrekisterille jatkossa tarvetta sekä miten nuohouspalvelujen asiakas voi varmistaa, että palveluntarjoaja täyttää nuohoojan kelpoisuudelle asetetut vaatimukset.

Pelastuslain nuohousta koskevat lakimuutokset tulivat voimaan 1.1.2019. Siirtymäaika päättyi 30.6.2019. Säädösmuutokset koskivat pääosin nuohouspalvelujen järjestämistä, kun piirinuohousjärjestelmä ja siihen liittynyt hintasääntely loppuivat.

Sisäministeriö on asettanut nuohousuudistuksen seurantaryhmän, jonka toimikausi on 21.1.2019—31.12.2020. Seurantaryhmän tehtävänä on seurata säädösmuutosten toimeenpanoa, tukea nuohoukseen liittyvää valtakunnallista viestintää sekä kerätä tietoa nuohousuudistuksen toteutumisesta ja vaikutuksista. Seurantaryhmässä ovat edustettuina nuohousalan ja kiinteistöalan toimijat sekä keskeiset viranomaiset.

Selvitys rekisteritarpeista ei ole vielä käynnistynyt.

Nuohoustointa sääntelevä lainsäädäntö on vielä varsin uutta ja seurantaa on syytä jatkaa. Säädetyn lain soveltamisesta tähän mennessä saadun informaation mukaan lainsäädäntö on toiminut käytännössä odotetulla tavalla eikä erityisiä ongelmia ole noussut laajemmalti esiin. Kuitenkin on noussut esiin kysymys nuohoushintojen läpinäkyvyydestä. Nuohousrekisterin taustalla on lain eduskuntakäsittelyvaiheessa ollut muun muassa seikka, että saadaan tulipalotapauksissa

vahvistus rekisteristä siitä, että lakisääteisestä nuohouksesta on kyseessä olevassa kohteessa huolehdittu asianmukaisesti.

Siviilitiedustelulainsäädännön seuranta

HE 202/2017 vp — EV 291/2018 vp

> Eduskunta edellyttää hallituksen
>
> 1. seuraavan tarkkaan siviilitiedustelulainsäädännön tehokkuutta ja tuloksellisuutta, toimivuutta, oikeusturvan toteutumista ja muuta soveltamista ja

1. Kertomuksesta ilmenee, että sisäministeriö seuraa siviilitiedustelulainsäädännön tehokkuutta ja tuloksellisuutta, toimivuutta, oikeusturvan toteutumista sekä muuta soveltamista ensisijaisesti tulosohjauksen ja valvonnan keinoin.

> 2. antavan hallintovaliokunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä perustuslain 47 pykälän 2 momentissa tarkoitetun kirjallisen selvityksen 1 kohdassa tarkoitetusta kohdistetusta seurannasta ja sen tuloksista ja

2. Sisäministeriö on asettanut 21.2.2020 hankkeen, jonka tehtävänä on valmistella siviilitiedustelulainsäädäntöä koskeva perustuslain 47 pykälän 2 momentissa tarkoitettu kirjallinen selvitys. Selvitys annetaan eduskunnan hallintovaliokunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä.

> 3. antavan eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä kokonaisvaltaisen seikkaperäisen selonteon tiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta sekä muista asiakokonaisuuteen liittyvistä relevanteista seikoista.

3. Sisäministeriö on asettanut 5.6.2020 hankkeen valmistelemaan selontekoa tiedustelulainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta, kehittämistarpeista, valvonnasta ja oikeusturvan toteutumisesta sekä muista asiakokonaisuuteen liittyvistä relevanteista seikoista. Selonteko annetaan eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä.

Hallintovaliokunta toteaa, että lausuma on tarpeen säilyttää hallituksen kertomuksessa.

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa

HE 242/2018 vp — EV 318/2018 vp

> Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ja arvioi uuden poliisin henkilötietolainsäädännön toimeenpanoa, kiinnittäen huomiota muun ohella uuden käyttötarkoitusperusteisen sääntelyn toimivuuteen, henkilötietojen suojan toteutumiseen, vaikutuksiin poliisin ja muiden viranomaisten toimintaedellytyksiin sekä henkilötietojen käsittelyn valvontaan, ja laatii siitä seikkaperäisen selvityksen hallintovaliokunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä.

Uusi laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019) on tullut voimaan 1.6.2019. Kertomuksessa tuodaan esiin, että hallitus seuraa ja arvioi uuden lainsäädännön toimeenpanoa ja laatii asiaa koskevan selvityksen eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä. Selvityksen valmistelusta vastaa Poliisihallituksen ja sen alaisen poliisihallinnon osalta sisäministeriön poliisiosasto. Suojelupoliisin osalta selvityksen valmistelee sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikkö.

Sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikkö käynnistää vuoden 2020 aikana hankkeen eduskunnan hallintovaliokunnalle annettavan seikkaperäisen selvityksen laatimiseksi uuden henkilötietolainsäädännön toimeenpanosta Suojelupoliisissa. Selvitys annetaan vuoden 2021 loppuun mennessä.

Lausuma on edelleen tarpeellinen.

Digi- ja väestötietoviraston toimialaa koskevien lakien muuttaminen

HE 10/2019 vp — EV 20/2019 vp

> Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan Digi- ja väestötietoviraston laadukkaiden palvelujen saatavuuden turvaamisesta koko maassa ottaen huomioon muun muassa käyntiasioinnin tarpeet, tietoteknisen laitteiston tai käyttäjäosaamisen puutteet osalla väestöä, ikääntymisestä tai sairauksista johtuva viranomaisasioinnin vaatiman toimintakyvyn aleneminen sekä kielellisten palvelujen saatavuuden tarpeet molemmilla kansalliskielillä ja saamen kielellä.

Kertomusvuonna valmisteltiin valtioneuvoston asetus Digi- ja väestötietovirastosta. 1.2.2020 voimaan tulleessa asetuksessa säädetään, että virastolla on 36 toimipaikkaa. Tällä ratkaisulla turvattiin se, että Digi- ja väestötietoviraston toiminnan aloitettua käyntiasiointimahdollisuudet säilyvät vastaavina kuin ennen organisaatiouudistusta.

Digi- ja väestötietoviraston tulossopimuksen mukaan viraston on otettava eduskunnan hallintovaliokunnan lausuma huomioon tekemällä vuonna 2020 selvitys tarvittavista toimenpiteistä, joilla turvataan laadukkaiden palveluiden saatavuus ja saavutettavuus koko maassa. Lähtökohtana on se, että asiointi on mahdollisimman helppoa ja asiakkaan kannalta tosiasiallisesti saavutettavissa. Selvityksessä otetaan huomioon muun muassa teknologian kehittymisen ja digitalisaation mukanaan tuomat mahdollisuudet palveluiden ja palvelukanavien kehittämisessä, käyntiasioinnin tarpeet, tietoteknisen laitteiston tai käyttäjäosaamisen puutteet osalla väestöä, ikääntymisestä ja sairauksista johtuva viranomaisasioinnin vaatiman toimintakyvyn aleneminen sekä kielellisten palvelujen saatavuuden tarpeet molemmilla kansalliskielillä ja saamen kielellä.

Lausuma on tarpeellinen, ja se on syytä säilyttää kertomuksessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 1.10.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Ben Zyskowicz kok
varajäsen Mari Rantanen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto